

**Przekaz treści
z zakresu kultury
w kształtowaniu
kompetencji komunikacyjnej**

NR 3435

Izabela Nowak

**Przekaz treści
z zakresu kultury
w kształtowaniu
kompetencji komunikacyjnej
(na podstawie nauczania języka rosyjskiego
skierowanego do Polaków)**

Redaktor serii: Językoznawstwo Słowiańskie
Henryk Fontański

Recenzja
Ludmiła Szypielewicz

Spis treści

Wprowadzenie	7
Rozdział 1.	
Nauczanie języka rosyjskiego w Polsce – ustalenia badawcze	13
1.1. W poszukiwaniu metody „idealnej”	13
1.2. Od metody do podejścia	22
1.3. Podejście komunikacyjne w układzie glottodydaktycznym	29
1.4. Ujęcie rosyjsko-polskie/polsko-rosyjskie. Uzasadnienie stanowiska	33
Rozdział 2.	
Wokół pojęcia <i>kompetencja</i>	45
2.1. <i>Kompetencja</i> w glottodydaktyce – ustalenia wstępne	45
2.2. <i>Competence</i> – właściwość ludzkiego umysłu a <i>kompetencja</i> w znaczeniu obiegowym	46
2.3. <i>Kompetencja</i> językowa i <i>kompetencja</i> komunikacyjna	51
2.4. <i>Kompetencja</i> w zakresie języka rodzimego i w zakresie języka obcego	55
2.5. <i>Kompetencja</i> komunikacyjna w zakresie języka nauczanego – ustalenia końcowe	58
Rozdział 3.	
Kultura a <i>kompetencja</i> komunikacyjna	61
3.1. Kontekst rzeczywistości kulturowej	61
3.2. Kultura w nauczaniu językowym (rusycystycznym) – koncepcje organizacji materiału dydaktycznego	68
3.3. Leksykultura – propozycja badawcza	77
3.3.1. Leksykultury rosyjskie	81
3.3.2. Leksykultury rosyjskie złożone	97
3.4. Aktualizacja leksykultury w komunikacji	112
3.5. Analiza podręczników do nauczania języka rosyjskiego jako obcego pod kątem obecności/zastosowania leksykultur i leksykultur złożonych	117
3.5.1. Weryfikacja jakościowa	120
3.5.2. Weryfikacja ilościowa	161

Podsumowanie	167
Bibliografia	171
Summary	195
Резюме	197

Wprowadzenie

Przedmiotem niniejszej pracy jest zagadnienie obecności treści z zakresu kultury w procesie kształtowania się kompetencji komunikacyjnej. Problem został odniesiony do nauczania języka rosyjskiego, jako obcego, które przebiega w warunkach nauczania zinstytucjonalizowanego. W zakresie kształcenia rusycystycznego w Polsce tzw. szkolny typ nauki jest dominujący. Proces ten może być wzmacniany czynnikami zewnętrznymi (np. czasowy pobyt w środowisku rosyjskojęzycznym, komunikacja przez Internet); niemniej elementy te pozostają fakultatywne.

W centrum zainteresowania rozprawy znajduje się współczesny model kształcenia rusycystycznego w Polsce. Model ten ukształtował się w konsekwencji dwu zasadniczych zmian, jakie nastąpiły w latach 80. i 90. XX wieku w zakresie nauczania języków obcych w naszym kraju.

Pierwsza z nich była związana z przemianami ustrojowymi, jakie zaszły w Polsce. W ich następstwie, decyzją władz oświatowych, od roku 1991 język rosyjski przestał być obowiązkowy, a w konsekwencji – stracił pozycję języka obcego pierwszego¹. W związku z możliwością wyboru języków przez uczniów, nastąpił gwałtowny spadek zainteresowania językiem rosyjskim; jeśli jest wprowadzany do szkół, to w charakterze języka obcego drugiego lub kolejnego. W roku szkolnym 1990/1991 procent uczniów, którzy uczyli się go w liceach zmniejszył się o 49 procent, a w szkołach średnich zawodowych o ponad 65 procent w stosunku do lat ubiegłych². W kolejnych latach tendencja spadkowa utrzymywała się. Zgodnie z Raportem Krajowym na temat edukacji językowej

¹ Zgodnie z raportem o stanie edukacji z roku 2010 dla 93 procent uczniów językiem obcym pierwszym jest język angielski: www.ell.org.pl/node/902 (15.09.2014). Jest on także najczęstszym językiem obcym wybieranym na egzaminie dojrzałości: www.stat.gov.pl. Jego znajomość jest najczęściej deklarowana przez respondentów w grupie wiekowej 16–34 lata. Osoby po 35. roku życia deklarują znajomość języka rosyjskiego: www.lifelong-learning.pl/jezyki/Edukacja.pdf (15.04.2014).

² H. KOMOROWSKA: *Metodyka nauczania języków obcych w Polsce (1957–2007)*. Warszawa 2007, s. 173–180.

w Polsce z dnia 31 grudnia 2005 roku w roku szkolnym 1992/93 języka rosyjskiego uczyło się 34 procent uczniów, co odpowiada łącznej liczbie uczniów, którzy uczyli się języka angielskiego i niemieckiego (odpowiednio 18,2 procent i 16 procent). Natomiast w roku szkolnym 2004/2005 języka rosyjskiego uczyło się tylko 10 procent ogólnej liczby uczniów uczących się języka angielskiego³. W ostatnim czasie odnotowuje się jednak nieznaczny wzrost zainteresowania językiem rosyjskim w edukacji szkolnej⁴. Stosunkowo dobrą pozycję język rosyjski utrzymał na uczelniach wyższych. Jednak zważywszy na fakt, iż przygotowanie w zakresie języka rosyjskiego na poziomie szkoły średniej nie jest już obligatoryjne, wydziały filologiczne wypracowały ofertę edukacyjną, zgodnie z którą student może kształcić się w zakresie języka rosyjskiego bez jego wcześniejszej znajomości, tj. rozpoczynając naukę od tzw. pułapu „zerowego” (A1).

Druga kwestia wiąże się ze zmianami natury geopolitycznej. Wśród nich czynnikiem wiążącym stała się akcesja Polski do Unii Europejskiej. W odpowiedzi na nowe realia zmieniło się nastawienie do celów nauczania języka obcego. Najważniejszy stał się wymiar komunikacyjny języka i nabycie przez ucznia skuteczności komunikacyjnej. Zmiana priorytetów w nauczaniu była następstwem zwrotu komunikacyjnego, który dokonał się wcześniej w lingwistyce; nauczanie języków obcych zaadaptowało jego założenia do swoich potrzeb. Kluczowym ogniwem procesu glottodydaktycznego stał się akt mowy, intencja i sposoby jej realizacji, jak również spektrum uwarunkowań natury sytuacyjno-społecznej.

Tendencja ta utrzymuje się w dydaktyce językowej po dziś dzień. Współczesne nauczanie języków obcych za podstawowy cel nauki języka obcego uznaje osiągnięcie przez ucznia kompetencji komunikacyjnej. Obowiązującym modelem kształcenia językowego jest podejście komunikacyjne, co zostało sformułowane w zaleceniach oświatowych⁵. Ponadto zalecana jest realizacja celów interkulturowych⁶. Kwestia ta jest opisywana w sposób ogólni-

³ Zmianę statusu edukacji rusycystycznej w Polsce ilustruje historia czasopisma „Języki Obce w Szkole”. Na przestrzeni lat 1948–1991 na rynku ukazywało się czasopismo „Język Rosyjski”. Równoległe z nim wydawano „Języki Obce w Szkole”, kierowane do nauczycieli wszystkich pozostałych języków obcych, innych niż rosyjski. W efekcie przemian ustrojowych czasopismo „Język Rosyjski” zawiesiło swoją autonomię i zaczęło pojawiać się jako wkładka do czasopisma „Języki Obce w Szkole”. W takiej postaci funkcjonowało do roku 1999. W roku 2000 na łamach tego czasopisma status języka rosyjskiego zrównał się z innymi językami obcymi. Sytuacja ta przełożyła się na środowisko dydaktyków – rusycystów, którzy od roku 2000 znacznie rzadziej niż w latach ubiegłych podejmowali problematykę nauczania języka rosyjskiego.

⁴ Zgodnie z raportem Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Warszawie w roku szkolnym 2010/2011 język rosyjski był to drugi po języku angielskim najchętniej zdawany język obcy: www.perspektywy.pl.

⁵ *Podstawa Programowa z komentarzami*. T. 3: *Języki obce w szkole podstawowej, gimnazjum i liceum*. Warszawa 2009.

⁶ *ESOKJ 2003*, s. 13, 14, 15, 24; *Podstawa Programowa z komentarzami*. T. 3: *Języki obce w szkole podstawowej, gimnazjum i liceum*. Warszawa 2009, s. 44–45.

kowy⁷. Niemniej glottodydaktycy formułują przekonanie, że zintegrowanie nauczania językowego z nauczaniem interkulturowym należy do tematów kluczowych we współczesnej dydaktyce językowej⁸. W ostatnich latach pojawiło się niemało publikacji podejmujących ten problem w odniesieniu do nauczania języków zachodnich oraz języka polskiego jako obcego⁹.

W kontekście zachodzących przemian społeczno-politycznych, reformy w edukacji polskiej i nowych celów, wytyczanych w nauczaniu języka obcego, rusycystyka polska zajęła zdecydowaną pozycję, opowiadając się za rozwiązaniami podejścia komunikacyjnego¹⁰. Rusycyści włączyli się w ogólny trend obowiązujący w zakresie nauczania języków obcych¹¹. Niemniej w szerszej dyskusji nad kształceniem językowym i szczegółowymi rozwiązaniami w obrębie własnej dyscypliny środowisko rusycystyczne w ostatnim dwudziestopięcioleciu wykazuje umiarkowaną aktywność. Za nieliczne należy uznać próby rewizji modelu nauczania języka rosyjskiego¹², propozycje optymalizacji nauczania naszego przedmiotu¹³, jak i opracowania, które pomagałyby kształcić polskich nauczycieli

⁷ Zalecana jest „znajomość problemów pojawiających się na styku różnych kultur i społeczności”, operowanie wypowiedziami, które potwierdzają kompetencję interkulturową i przygotowanie ucznia do roli mediatora interkulturowego, por.: ibidem.

⁸ M. JODŁOWIEC, A. NIZEGORODCEW: *W stronę post-metodycznej dydaktyki języków obcych*. W: *W stronę nowoczesnego nauczania języków obcych*. Red. M. JODŁOWIEC, A. NIZEGORODCEW. Kraków, 2008, s.19.

⁹ L. ALEKSANDROWICZ-PĘDICH: *Międzykulturowość na lekcjach języków obcych*. Białystok 2005; P. GARNCAREK: *Przestrzeń kulturowa w nauczaniu języka polskiego jako obcego*. Warszawa 2006; P. GARNCAREK (red.): *Nauczanie języka polskiego jako obcego i polskiej kultury nowej rzeczywistości językowej*. Warszawa 2005; P.E. GĘBAL: *Dydaktyka kultury polskiej w kształceniu językowym cudzoziemców*. Kraków 2010; F. GRUZA (red.): *Język, kultura – kompetencja kulturowa*. Warszawa 1992; E. LIPIŃSKA, A. SERETNY (red.): *Z zagadnień dydaktyki języka polskiego jako obcego*. Kraków 2006; M. MACKIEWICZ (red.): *Dydaktyka języków obcych a kompetencja kulturowa i międzykulturowa*. Poznań 2005; M. MACKIEWICZ: *Kompetencja interkulturowa w teorii i praktyce edukacyjnej*. Poznań 2010; W.T. MIODUNKA (red.): *Kultura w nauczaniu języka polskiego jako obcego. Stan obecny – programy nauczania – perspektywy*. Kraków 2004; M. TORENC: *Nauczanie międzykulturowe – implikacje glottodydaktyczne*. Wrocław 2007; G. ZARZYCKA: *Kurs komunikacji międzykulturowej jako element „studiów polskich”?* „Przegląd Polonijny” 2000, nr 1; G. ZARZYCKA: *Dialog międzykulturowy. Teoria oraz opis komunikowania się cudzoziemców przyswajających język polski*. Łódź 2000; G. ZARZYCKA: *W stronę kulturowego nauczania języka polskiego jako obcego*. „Przegląd Polonijny” 2005, z. 2.

¹⁰ W. WOŹNIEWICZ: *Metodyka lekcji języka rosyjskiego*. Warszawa 1987.

¹¹ I. PIETRZYK: *Realizacja podejścia komunikacyjnego w programie nauczania języka rosyjskiego dla szkoły podstawowej*. „Slavica Statinensia” 1991, nr 1; L. SZYPIELEWICZ: *Zasady metody komunikatywnej w podręczniku języka rosyjskiego*. Bydgoszcz 1998.

¹² E. DŹWIERZYŃSKA: *Обучение РКИ – проблемы, тенденции, перспективы развития*. Rzeszów 2011.

¹³ E. DŹWIERZYŃSKA: *Antycypacja w procesie rozumienia mowy obcojęzycznej ze słuchu*. Rzeszów 2001; E. DŹWIERZYŃSKA: *Sposoby optymalizacji przyswajania materiału leksykalnego w procesie nauczania języka obcego*. Rzeszów 2012; L. SZYPIELEWICZ: *Реализация принципов коммуникативности в учебнике иностранного языка*. Bydgoszcz 1998.

języka rosyjskiego¹⁴. Rusycystyka nie zajęła dotychczas stanowiska w sprawie modelu kształcenia interkulturowego. Kwestia preparacji materiałów glottodydaktycznych do nauczania języka rosyjskiego nie jest szerzej dyskutowana¹⁵. Z tego względu nauczającym i autorom materiałów dydaktycznych nietrudno jest wpaść w pułapkę nieprecyzyjności swoich rozwiązań. Problem ten dostrzegam jako praktyk w zakresie nauczania języka rosyjskiego.

Niniejsza praca ma na celu przedstawienie stanowiska na temat sposobu przekazu treści kulturowych w odniesieniu do poznawania języka rosyjskiego, jako obcego w nauczaniu, które przebiega w zgodzie z wytycznymi podejścia komunikacyjnego.

Teza wyjściowa brzmi następująco: Znajomość kultury kraju języka nauczanego jest potwierdzeniem kompetencji komunikacyjnej i sprzyja adekwatnemu zachowaniu komunikacyjnemu w tym języku.

W celu weryfikacji, czy teza ta znajduje potwierdzenie w praktyce nauczania rusycystycznego, sformułowane zostaje następujące pytanie badawcze: Czy, i w jakim stopniu, w nauczaniu języka rosyjskiego są przekazywane treści kulturowe, oraz czy, i w jakim stopniu, treści te są skorelowane z koncepcją nauczania komunikacyjnego.

W charakterze jednostki analizy wybrane zostały materiały dydaktyczne (podręczniki), które są przeznaczone do nauczania na poziomie szkoły średniej. Wybór motywowany był następująco: obecnie kształceniu na poziomie szkoły średniej w naszym kraju podlega 80 procent populacji każdego rocznika. Efekty kształcenia są sprawdzane na egzaminie państwowym, który stanowi ujednolicony system weryfikacji wiedzy i podlega jednolitemu systemowi oceniania. Wynik uzyskany na egzaminie jest podstawą do przyjęcia absolwenta szkoły średniej na studia wyższe. Ten etap kształcenia można uznać za względnie miarodajny podczas oceny sytuacji, w jakiej znajduje się edukacja w naszym kraju, w tym kształcenie rusycystyczne. Treści, przedstawiane w podręcznikach na poziomie nauczania średniego, są do pewnego stopnia reprezentatywne dla danej zbiorowości, tj. ogółu tych osób, które poznają język rosyjski w realiach współczesnej szkoły. Ponadto podręczniki te znajdują także zastosowanie w szkolnictwie wyższym na począt-

¹⁴ I. DANECKA, H. GRANATOWSKA, K. PALIŃSKA, A. PALIŃSKI, W. WOŹNIEWICZ: *Program nauczania języka rosyjskiego w gimnazjum i liceum*. Warszawa 1999; E. DŹWIERZYŃSKA, M. KOSSAKOWSKA-MARAS: *Урок иностранного языка. Лекция языка обcego*. Rzeszów 2007; M. KOSSAKOWSKA-MARAS: *Optimalizacja kształcenia nauczyciela języka obcego (na przykładzie studiów rusycystycznych)*. Rzeszów 2005.

¹⁵ K. IWAN: *Realizacja podejścia komunikacyjnego w podręczniku języka rosyjskiego dla klasy VII Janusza Poznańskiego*. „Slavica Stetinensia” 1995, nr 4; I. NOWAK: *Диалог. Язык роsyjski. Podręcznik z ćwiczeniami dla szkół ponadgimnazjalnych, część 1*, Mirosław Zybert. (Recenzja). „Linguodidactica”. T. XVII. Red. R. SZYMULA. Białystok 2013, s. 262–271; I. PIETRZYK: *Realizacja podejścia komunikacyjnego w podręczniku języka rosyjskiego dla klasy VI szkoły podstawowej Piotra Oziębły*. W: *Tekst i słownik w nauczaniu języka i literatury rosyjskiej. Materiały Międzynarodowej Konferencji Naukowej*. Red. W. CHLEBDA. Opole 1995.

kowym i średniozaawansowanym etapie nauczania. Analiza dydaktyczna, jak i osobiste doświadczenia zdobyte podczas pracy nauczyciela języka rosyjskiego, przekładają się na opinie, które w trakcie analizy są formułowane.

Praca składa się z trzech rozdziałów. Rozdział pierwszy, zatytułowany *Nauczanie języka rosyjskiego skierowane do Polaków – ustalenia badawcze*, prezentuje w sposób selektywny stanowiska w zakresie kształcenia językowego w polskiej dydaktyce rusycystycznej w podziale na obowiązujące metody, ze wskazaniem na rozwiązania w zakresie nauczania komunikacji i przekazu treści kulturowych. Omówienie stanowi tło do analizy podejścia komunikacyjnego i interkulturowości, które są zalecane we współczesnym kształceniu językowym. Szczegółowemu omówieniu podlega kwestia determinanty myślenia i języka ojczystego, co nie pozostaje bez związku z pokrewieństwem języka polskiego i rosyjskiego, jak również dobór metodyki pracy w celu jej przełamania.

Rozdział drugi nosi tytuł *Wokół pojęcia „kompetencja”* i prezentuje kompetencje w perspektywie językoznawczej, psycholingwistycznej i glottodydaktycznej, ze szczególnym uwzględnieniem kompetencji komunikacyjnej. Termin ten we współczesnym nauczaniu języków obcych staje się kluczowy – za cel kształcenia językowego przyjęto osiągnięcie przez ucznia kompetencji komunikacyjnej. Rozdział podejmuje problem różnic w zakresie konstytuowania się kompetencji w języku rodzimym i w języku obcym. Różnice te mają konsekwencje dla organizacji materiału dydaktycznego w procesie nauczania języka rosyjskiego jako obcego.

Rozdział trzeci, zatytułowany *Kultura a kompetencja* sygnalizuje problem kultury jako uniwersum i jej związek z językiem. Ważne stają się wciąż dyskutowane i dyskusyjne pojęcia *kultura masowa*, *kultura popularna*, gdyż ich obecność w kulturze nie jest bezzasadna w kontekście podejścia komunikacyjnego, wprowadzającego do nauczania realia komunikacji dnia codziennego. Kwestią kluczową jest dobór treści kulturowych, które z punktu widzenia kształcenia rusycystycznego Polaków są istotne, jak również sposób preparacji materiałów dydaktycznych, który jest zorientowany na kształtowanie kompetencji komunikacyjnej.

Przedstawiony wywód wraz z analizą materiału egzemplifikacyjnego ma spełnić następujące funkcje:

- 1) deskryptywną (opisać analizowany wycinek rzeczywistości);
- 2) eksplanacyjną (wyjaśnić związki i zależności pomiędzy zaadaptowaną teorią lingwistyczną a procesem przyswajania języka obcego);
- 3) predykcijną (dać możliwość przewidywania przebiegu zjawisk i procesów związanych z nauczaniem i uczeniem się w praktyce rusycystycznej).

Zaprezentowane rozważania nie wyczerpują złożonego tematu, jakim jest nauczanie języka rosyjskiego jako obcego, i nie rozwiązują szeregu problemów, które się z tym tematem wiążą. Żywię jednak nadzieję, że wywód może przyczynić się do dyskusji innych rusycystów, którym leży na sercu kształcenie w zakresie tzw. praktycznej znajomości języka rosyjskiego.

Izabela Nowak

**Transmission of culture-related content in the development
of communicative competence
(on the basis of Russian language pedagogy directed to Poles)**

Summary

The work focuses on the transmission of culture-related content in the didactic process directed toward the development of communicative competence. The aim of the author is to investigate to what extent this question is reflected in language teaching materials intended to teach Russian as a foreign language.

The first chapter presents opinions associated with Russian studies and the methods which are currently applied. The description is diachronic in nature and it constitutes a point of departure to present the basic questions in the communicative approach and to direct the attention of the reader to the problem of interculturality. This part of the work discusses both the role of the process of thinking, the place of the maternal tongue as well as the question of linguistic kinship as those factors which determine the acquisition of the Russian language by Poles.

The second chapter familiarises the reader with the problem of *competence*, which was investigated from the linguistic, psycholinguistic and language teaching perspective. The focus of this chapter has to do with communicative competence, which is referred to the modern language pedagogy. Another aspect which is considered has to do with the differences in the development of competence in the maternal and the foreign language which are taken into account during the process of teaching the Russian language to Poles.

The third chapter discusses the concept of culture conceived of as a universum and its relationship with language was analysed. The crucial problem of this part of the work is associated with the selection of cultural content in order to use it in the teaching of Russian as a foreign language. The author suggested the concept of the organisation of the material at whose heart lies the research term *leksykultura* [*lexiculture*]. The shared collection of values and beliefs which is manifested in this term is recognised as the basic and binding factor which constitutes lexiculture. It may be presented in the day-to-day communication of the native speakers of the Russian language; an important role is also played by the semantic surplus which manifests itself in the Polish-Russian intercultural relations. Subsequently the author analysed whether or not the assumptions that were accepted are reflected in the selected textbooks whose purpose is to teach Russian as a foreign language. The presence of lexicultures was analysed in the perspective of their selection, mode of introduction and methodical activities directed to the student. The material that was collected was subject to a qualitative and quantitative analysis. The purpose of this analysis was to reveal whether or not in the modern Russian language pedagogy the model of learning a language in strict reference to the communicative application of language is promoted.

The approach toward the transmission of culture-related content in the process of teaching Russian that is presented in this work is an attempt at departing from the traditional research

works. The centre of attention is occupied by communication as the superior factor which determines the approach to the teaching of culture-related content and treats the language learner as a subject whose initial perspective on the world and the system of values was shaped by his or her maternal language and native culture.

Izabela Nowak

Представление культурной тематики в процессе формирования иноязычной коммуникативной компетенции (на примере обучения поляков русскому языку как иностранному)

Резюме

Темой настоящей работы является обучение поляков русскому языку как иностранному. В центре внимания ставится вопрос культурной тематики и способов ее представления в процессе формирования коммуникативной компетенции.

В первой главе излагается проблема обучения русскому языку как иностранному в Польше с учетом обязывающих методов. Диахронический характер обзора является фоном для обсуждения коммуникативного метода (подхода), а также интеркультурности – ключевых понятий современной глоттодидактики. Немаловажны отечественный язык и мышление, а также близость языков, которые в значительной степени детерминируют усваивание русского языка поляками.

Во второй главе предметом обсуждения было понятие *компетенция* с точки зрения языкознания, психолингвистики и методики обучения иностранным языкам. Внимание сосредоточено на коммуникативной компетенции, а также на различиях в формировании компетенции родного и иностранного языков, что немаловажно в ситуации так называемого школьного обучения.

В третьей главе рассматривается культура как универсум и ее связь с языком. Существенным является вопрос отбора материала по культурной тематике с целью применения его в процессе обучения поляков русскому языку как иностранному. Автор предлагает классификацию учебного материала, ключевым понятием которой послужил термин *лексикультура*. Его основной составляющей является заложенная в лексическом выражении совокупность определенных ценностей и убеждений, общих для носителей данного языка и проявляющихся в их повседневном коммуникативном поведении. Немаловажно также дополнительное значение, которое выявляется при межкультурном сравнении лексических эквивалентов.

В дальнейшей части был проведен анализ учебных материалов по обучению русскому языку как иностранному. Отмеченные в учебниках лексикокультуры подвергались качественному и количественному анализу, целью которого было выявить, насколько в современном обучении русскому языку как иностранному культурная тематика коммуникативно ориентирована.

Предлагаемый подход является попыткой посмотреть на культурную тематику в процессе обучения иностранному языку с иной перспективы, чем имеющиеся традиционные работы. В центре внимания ставится коммуникативное поведение учащегося. Значителен также вопрос языковой личности, образовавшейся под влиянием родного языка и культуры, вместе с присущим ей восприятием мира и системой ценностей.

Redaktor
Michał Noszczyk

Korektor
Lidia Szumigała

Łamanie
Bogusław Chruściński

Copyright © 2016 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-8012-755-5
(wersja drukowana)
ISBN 978-83-8012-756-2
(wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawnictwo.us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 12,5. Ark. wyd. 16,0. Papier
offset. kl. III, 90 g Cena 22 zł (+ VAT)

Druk i oprawa:
EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, Spółka Jawna
ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek